

EEN TWEEDE VERKENNING VAN DE MALACOFAUNA VAN HET NATUURRESERVAAT 'HET HEITJE VAN KATHAM'

[ANM Mededeling: 22]

H.K. Mienis

A second survey of the malacological fauna of the nature reserve 'Het Heitje van Katham'.

During a second, brief survey of this unique peat-moor within a peat-bog area, the author was able to register ten additional land- and freshwater molluscs. Not less than 41 species are now known to live in this tiny nature reserve southwest of Volendam, province Noord-Holland, the Netherlands.

Twee jaar geleden heb ik de resultaten gepubliceerd van een eerste inventarisatie van de terrestrische malacofauna van het natuurreservaat 'Het Heitje van Katham', gemeente Waterland (Mienis, 1999). In totaal werden tijdens een éénmalig bezoek op 15 oktober 1998 veertien soorten landslakken waargenomen. Opvallend was de afwezigheid van *Carychium*, *Vertigo* en diverse naaktslakken, die toch wel in zo'n drassig biotoop aanwezig behoorden te zijn.

Daarnaast kon de aanwezigheid van zeventien aquatische mollusken in de Hovensloot langs de noordgrens van het reservaat afgeleid worden van de verspreidingskaarten gepubliceerd in de 'Macrofauna-atlas van Noord-Holland' (Steenbergen, 1993). Ook in die lijst ontbraken nog enkele soorten zoals grote zoetwatermossels, die daar beslist verwacht konden worden.

Om mogelijke hiaten in de kennis van de malacofauna van 'Het Heitje' te vullen, werd op 28 oktober 1999 het terrein nogmaals bezocht. Op tien localiteiten werden waarnemingen verricht, die de volgende resultaten opleverden (nieuwe soorten voor 'Het Heitje' zijn aangegeven met een *):

1. Ten westen van de watermolen aan het oosteinde van de Achterdichting (merkwaardig genoeg staat deze molen niet vermeld in Besselaar, 1974): de landslakken in een vegetatie bestaande uit brandnetel, riet en braam, de aquatische mollusken in de afwateringssloot aan de oostgrens van het reservaat: *Bithynia leachii*, *Bithynia tentaculata*, *Acroloxus lacustris*, *Anisus vortex*, *Cochlicopa lubrica*, *Discus rotundatus**, *Arion rufus*, *Aegopinella nitidula**, *Deroceras laeve*, *Trichia hispida* en *Sphaerium corneum*.
2. Halverwege de molen en Hoeve De Wielick: de landslakken onder stukjes hout op de oever, de aquatische mollusken op drijvende voorwerpen tussen het riet: *Bithynia leachii*, *Bithynia tentaculata*, *Acroloxus lacustris*, *Stagnicola palustris*, *Anisus vortex*, *Gyraulus crista*, *Gyraulus albus*, *Planorbis planorbis*, *Planorbarius corneus*, *Cochlicopa lubrica*, *Arion circumscriptus*, *Arion intermedius**, *Oxychilus cellarius**, *Zonitoides nitidus* en *Deroceras laeve*.
3. Ter hoogte van Hoeve De Wielick: *Succinea putris**, *Vertigo pygmaea** en *Euconulus alderi*.
4. Tussen Hoeve De Wielick en een naamloze boerderij op Achterdichting 3A: *Oxyloma elegans*, *Succinella oblonga*, *Arion circumscriptus*, *Deroceras reticulatum*, *Deroceras laeve* en *Trichia hispida*.
5. Ter hoogte van de boerderij op Achterdichting 3A: *Arion rufus* en *Trichia hispida*.

6. Ter hoogte van de Alida Hoeve, vochtige plek aan de voet van de berm: *Galba truncatula*, *Oxyloma elegans*, *Arion rufus*, *Arion circumscriptus*, *Arion intermedius**, *Zonitoides nitidus*, *Deroceras reticulatum*, *Deroceras laeve* en *Trichia hispida*.
7. In de Hovensloot tegenover de Alida Hoeve: *Bithynia tentaculata*, *Valvata piscinalis*, *Lymnaea stagnalis*, *Radix ovata**, *Anisus vortex*, *Gyraulus albus*, *Planorbis planorbis*, *Planorbarius corneus*, *Anodonta cygnea**, *Sphaerium corneum* en *Musculium lacustre**.
8. Langs het eerste dwarsdijkje, tussen de Achterdichting en de Hovensloot: rondom berken: *Arion rufus*.
9. Onder plank nabij de dam in de Hovensloot ter hoogte van het dwarsdijkje: *Cochlicopa lubrica*, *Arion rufus*, *Arion circumscriptus*, *Arion distinctus**, *Zonitoides nitidus* en *Deroceras laeve*.
10. Ter hoogte van Hoeve 1934, Achterdichting 6, vochtige plek aan de voet van de berm: *Galba truncatula*, *Oxyloma elegans*, *Succinella oblonga*, *Cochlicopa lubrica*, *Nesovitreia hammonis*, *Zonitoides nitidus*, *Deroceras laeve* en *Trichia hispida*.

Deze tweede, korte verkenning van de land- en zoetwatermollusken van 'Het Heitje van Katham' leverde dus tien nieuwe soorten op. In totaal zijn nu de volgende 41 slakken en mossels uit dit natuurreservaat bekend:

Zoetwatersoorten

Kleine diepslak – *Bithynia leachii* (Sheppard, 1823)
 Grote diepslak – *Bithynia tentaculata* (Linnaeus, 1758)
 Vijverpluimdrager – *Valvata piscinalis* (Müller, 1774)
 Kapslak – *Acroloxus lacustris* (Linnaeus, 1758)
 Leverbotslak – *Galba truncatula* (Müller, 1774)
 Gewone poelslak – *Lymnaea stagnalis* (Linnaeus, 1758)
 Ovale poelslak – *Radix ovata* (Draparnaud, 1805)
 Begroeide poelslak – *Radix peregra* (Müller, 1774)
 Moeraspoelslak – *Stagnicola palustris* (Müller, 1774)
 Bronblaashoren – *Physa fontinalis* (Linnaeus, 1758)
 Draaikolkschijfhoren – *Anisus vortex* (Linnaeus, 1758)
 Riempje – *Bathyomphalus contortus* (Linnaeus, 1758)
 Traktorwiel – *Gyraulus crista* (Linnaeus, 1758)
 Witte schijfhoren – *Gyraulus albus* (Müller, 1774)
 Gewone schijfhoren – *Planorbis planorbis* (Linnaeus, 1758)
 Vlakke schijfhoren – *Hippeutis complanatus* (Linnaeus, 1758)
 Posthorenslak – *Planorbarius corneus* (Linnaeus, 1758)
 Gewone Zwanenmossel – *Anodonta cygnea* (Linnaeus, 1758)
 Erwtmossel – *Pisidium* species
 Moeras-hoornschaal – *Musculium lacustre* (Müller, 1774)
 Gewone hoornschaal – *Sphaerium corneum* (Linnaeus, 1758)

Landslakken

Slanke barnsteenslak – *Oxyloma elegans* (Risso, 1826)
 Gewone barnsteenslak – *Succinea putris* (Linnaeus, 1758)
 Langwerpige barnsteenslak – *Succinella oblonga* (Draparnaud, 1801)
 Glanzende agaathoren – *Cochlicopa lubrica* (Müller, 1774)
 Dwerg-korfslak – *Vertigo pygmaea* (Draparnaud, 1801)
 Fraaie jachthorenslak – *Vallonia pulchella* (Müller, 1774)
 Dwergpuntje – *Punctum pygmaeum* (Draparnaud, 1801)
 Boerenknoopje – *Discus rotundatus* (Müller, 1774)
 Gewone wegslak – *Arion rufus* (Linnaeus, 1758)
 Grauwe wegslak – *Arion circumscriptus* Johnston, 1828
 Donkere wegslak – *Arion distinctus* Mabilie, 1868
 Egel-wegslak – *Arion intermedius* Normand, 1852
 Bruine blinkslak – *Aegopinella nitidula* (Draparnaud, 1805)
 Ammonshorentje – *Nesovitrea hammonis* (Ström, 1765)
 Kelder-glansslak – *Oxychilus cellarius* (Müller, 1774)
 Donkere glimslak – *Zonitoides nitidus* (Müller, 1774)
 Gevlekte akkerslak – *Deroceras reticulatum* (Müller, 1774)
 Kleine akkerslak – *Deroceras laeve* (Müller, 1774)
 Moeras-tolslak – *Euconulus alderi* (Gray, 1840)
 Gewone haarslak – *Trichia hispida* (Linnaeus, 1758)

Hoewel dit reeds een indrukwekkende lijst begint te worden, weten we nog steeds niet welke Erwtmossel hier voorkomt. Waarschijnlijk komen zelfs meerdere soorten voor. Ook ontbreekt nog steeds in de lijst de Plompe dwergslak *Carychium minimum* Müller, 1774: een vochtminnende soort, die hier toch beslist verwacht kan worden. Wat de aquatische soorten betreft, sluit ik

niet uit dat diverse soorten tot nog toe over het hoofd zijn gezien. Met andere woorden: het lijkt mij best de moeite waard om dit unieke hoogveen-eiland in een laagveen-gebied nogmaals met een bezoek te vereren.

Opnieuw moet ik mijn excuses aanbieden aan de beheerder van het natuurreservaat 'Het Noordhollands Landschap' voor het onrechtmatig betreden van 'Het Heitje van Katham'.

De gegevens zijn opgenomen voor het Atlasproject Nederlandse Mollusken

Literatuur

- BESSELAAR, H., 1974. Molens van Nederland. 134 pp. BV Uitgeversmaatschappij Kosmos, Amsterdam.
 MIENIS, H.K., 1999. Een eerste inventarisatie van de terrestrische malacofauna van het Heitje van Katham. [ANM med. 11]. Corresp.-blad Ned. Malac. Ver., No. 308: 53-55.
 STEENBERGEN, H.A., 1993. Macrofauna-atlas van Noord-Holland: verspreidingskaarten en responsies op milieufactoren van ongewervelde waterdieren. Basisinformatie, 7: 651 pp. Prov. Noord-Holland, Dienst Ruimte en Groen, Haarlem.

Adres van de auteur:
 National Mollusc Collection
 Berman Building
 Department of Evolution, Systematics & Ecology
 Hebrew University
 91904 Jerusalem
 Israël
 E-mail 1: mienis@hotmail.com
 E-mail 2: mienis@netzer.org.il